

SLOVÁCKÁ EPIZODA JOSEFA HODKA

Pavel Portl, Slovácké muzeum, Uherské Hradiště

Studie přibližuje pět let života malíře Josefa Hodka strávených na slováckých vesnicích a jeho přátelství s Bedřichem Benešem Buchlovanem.

Josef Hodek, stručný životopis

Josef Hodek (12. 6. 1888–14. 10. 1973) se narodil v Hořehledech u Blovic na Plzeňsku. K prvním setkáním s malbou u něj docházelo již od dětství, neboť jeho otec Josef absolvoval malbu na pražské Akademii. Malý Josef listoval v otcových skicářích, přihlížel, jak maluje, a sám zkoušel zachycovat okolní krajinu. Místo akademického malířského vzdělání musel kvůli rodinným poměrům (měl šest sourozenců) absolvovat učitelský ústav v Plzni. Po skončení studia působil v letech 1908–1913 jako učitel na Slovácku, kde „rychle vyrašilo Hodkovo výtvarnické nadání. Vitalita lidu posílila i jeho radostné chápání života, ten hellenismus, který v něm jest. [...] jistě ony roky, ve věku nejvnímavějším zde prožité, význačně zapůsobily k vytváření jeho umělecké osobnosti.“¹ V tomto období vznikly první Hodkovy grafické pokusy technikou dřevorytu, ať už jako exlibris nebo jako knižní ilustrace. Učil se v pražském ateliéru Josefa Váchala, k němuž během posledních tří „slováckých“ roků odjížděl vždy o prázdninách, ale navštěvoval také dílnu leptáře Alessandra de Pian² a soukromou malířskou školu Karla Reisnera.³ Brzy si vyzkoušel samostatné grafické listy a dřevorytecké cykly, jejichž ústředním tématem bylo nahé lidské tělo (*Zuzana a starci*, *Salome*; cykly *Pan*, *Balady o nedělkách* aj.).

V roce 1913 se sice vrátil na rodné Plzeňsko, ovšem následujícího roku byl odvelen na italskou frontu první světové války. Po návratu sloužil několik měsíců na Těšínsku u kulometné roty 22. čs. domobraneckého praporu z Itálie a poté se věnoval svému původnímu povolání. Bylo mu však jen „oslí kůží“, pod níž bilo jeho srdce pro umění. Po válce zkoušel práci na kameni, ovšem v grafice bylo jeho hlavním nástrojem stále rydlo, jímž vytvořil na tři stovky exlibris – dodnes vysoce ceněných i mezi sběrateli v Německu –, ale třeba také některá díla ojedinělé série deseti novoročních tisků, jež Hodek vydával ve vlastní edici „Proměna“.⁴

Od dvacátých let se Hodek začal intenzivněji věnovat malbě. Neztotožnil se s abstrakcí skupiny Tvrdošijných ani s pozdějším kubismem, daleko více se v jeho tvorbě projevil bytostně intimní vztah k rodnému prostředí, Hodek-malíř v sobě „zcela nepotlačil bytost selského rodu, milovníka volné přírody, osobně zaujatého ctitele životní formy podle řádu orné půdy.“⁵ Větší technické jistoty nabyl po prázdninovém putování s přítelem, malířem Aloisem Moravcem,⁶ v roce 1923, což se projevilo především na panoramatických výsecích západočeské a jihočeské krajiny. V dalším vývoji Hodka-malíře jsou patrné vlivy francouzského malířství – Corotovy souzvučky zeleně a šedi, harmonická barevnost Renoira i Cézannova obrazová konstrukce –, také z domácího umění vstřebal podněty různorodého charakteru (A. Slaviček, F. Preisler, V. Sedláček aj.).⁷ Na konci třicátých let Hodek vážně onemocněl. Po dvou úspěšných operacích se do školy už nevrátil a věnoval se výhradně malování v rodných Hořehledech, kde si koupil chalupu. Zkušenosti grafika se projevily v Hodkových smyslných aktech, ovšem výsostná malířská díla představují jeho krajinářské impresy, v nichž „prodírají se v živelných kontrastech syrové temné tóny půdy a potoků plochami ustupujícího sněhu. Pak přicházejí tiché krajiny, barev víc tušených než viděných [...] Ztěžklou, lomenou barevnost podzimu na bramboříštích, cloněných mlhou a kouřím ohněm, na zamklých lnářských rybnících vystřídají v zimě modravé a bělavě šedé odstíny“, po válce se častěji objevuje „krajina letní, utvářená v prosluněných světlých barvách živým, nervním rukopisem.“⁸

Setkání na Slovácku

V roce 1908 přijel mladý, tehdy právě vystudovaný učitel Josef Hodek na Slovácko.⁹ Cílem jeho cesty byla vesnička Súchov, jejíž škola zažila před čtvrtstoletím chvilku slávy, když se stala centrem Súchovské republiky, bohémské skupinky moravských spisovatelů a výtvarníků. Několik let před vypuknutím první světové války to však už byl znovu umrtvený kout země. Hodka zaujala okolní hornatá krajina, již se mohl toulat se skicářem; okouzila ho lidová kultura – živé ornamenty i písně, které si do zápisníku zaznamenával dle nápěvu místního kapelníka, tkalce Jana Šumbery.¹⁰ Dvacetiletý mladík z Plzně zapadlý kout na Moravě nepovažoval za dobrovolné vyhnanství, naopak rozhodl se odjet sem spontánně a plný očekávání: *„Jak rád jsem jel z Čech sem na Moravu, do středu samého Slovácka, pln ideálů a nadšení pro slovácké kroje, jaké ale bylo moje překvapení, když přijel jsem na první místo do Velké Lhoty u Malenovic a krojů jsem nenašel. Za to našel jsem tam jinou zajímavost. Tam totiž přes den sedávaly děti a přes noc slepice a husy. Potom jsem se stěhoval na Súchov [...] Tam prožil jsem šťastné a veselé chvíle s muzikantem Šumberou. Sbírali jsme lidové písničky, pověry a p. Tenkrát prvně začal jsem poznávat pravé Slovácko. Hospodařil jsem s tetkou Evou v obecním chudobinci. No nebylo nám zle. Že častěji přišly na jídelní lístek všelijaké „lokše“, báleše, pery apod., jsem již tetce Evě odpustil. Dovedla také uvařit a ustrojit lepší věci, které můj žaludek raději přijímal než její národní – lidová jídla.“*¹¹

O tři roky starší Bedřich Beneš – v té době ještě ne Buchlovan – učil na vesnické škole ve Zlechově. Již publikoval v několika listech a časopisech, pod romantickým pseudonymem Ben Walther dokonce vydal svou první knihu, epickou skladbu *Marcel Schlaf, jeho sny, pokušení a dekadence...* (1907), jejíž verše kritika nemilosrdně (a oprávněně) ztrhala. Doslova byl uchvácen symbolisty a dekadenty z okruhu *Moderní revue*, neboť jejich díla umně spojovala slovesný projev s výtvarným, a on svým horováním pro drobnou grafiku dokázal nakazit také Hodka, kterého poznal krátce před tím. Bylo to v létě roku 1909 na jedné ze schůzí učitelského spolku v Uherském Hradišti a po letech na jejich první setkání Beneš Buchlovan vzpomínal: *„Stálo kolem něho několik mladších učitelů, prohlíželi si nějakou knížku, to byl důvod, abych se i já připojil. Ten dosud neznámý kolega byl ze Súchova, mládenec hladkých líc, s dlouhými vlasy, přistřiženými po súchovsku, měl jasné a otevřené oči, které hleděly velmi upřímně, hovořil hlasem, který zněl dobrosrdečně, důvěrně a také si naráz získával důvěry.“*¹²

Súchov byl takřkajíc z ruky, ale hned po prázdninách se Hodek stěhoval na svou další učitelskou „stačí“, na Velehrad, kde se začal věnovat malbě a kromě krajin nebo kytic vytvořil také kulisy pro místní loutkové divadlo. Velehrad je vzdálený několik kilometrů od Zlechova, vlastně stačí přejít jen dva kopce. Jejich bližší seznámení proto bylo otázkou času, zvláště když měli oba učitelé podobné zájmy. Píše se rok 1909, na jehož konci se rodí příběh více než čtyřicetiletého přátelství...

Ale ani na Velehradě Hodek nevydržel příliš dlouho: *„Vzpomínám rád těch vzácných chvilek práce s dorostem. No a za rok jsem se stěhoval zas. Asi otcové jesuiti viděli, že jsem na špatné cestě a že bych na tuto cestu svedl i dorost velehradský, proto se postarali, abych »došel odstranění«.* *Stalo se. Octl jsem se v Jaborovci, v rozkošném místě.“*¹³ Na obecní škole v Javorovci vyučoval dva roky, našel si zde řadu přátel a měl to odtud blízko do Uherského Hradiště, kde se scházel s Bedřichem Benešem a spolu diskutovali o nové literatuře a výtvarném umění. Z těchto debat snad vzešla myšlenka pokusit se o exlibris. Rozmanitost námětů prvních Hodkových knižních značek napovídá, že šlo o hledačskou etapu. Jen mezi těmi, které vytvořil pro Beneše, najdeme vedle stylizovaných lidových ornamentů také hlavu Medúzy, ženské akty nebo nerealizované téma Evy v ráji. Převládají dřevoryty, ojedinělý je lept. Beneš svěřil Hodkovi vytvoření exlibris také pro svou první manželku Miladu (něžné exlibris s ústředním motivem hlavy andělka s křídly, 1913) i pro druhou manželku Marii, které v roce 1920 zhotovil litografii s erotickým námětem chrámu krásy a vyrýl ornamentální stylizovanou kyticí.

O prázdninách roku 1912 se Hodek stěhoval do Boršic u Blatnice. Zde sice objevil řadu

zajímavostí, o čemž svědčí jeho zápisky i popis místní svatby, avšak desítky stran popsaných různými příběhy, anekdotami, zvyky a svátky mohou být vedle skutečného zájmu také výsledkem nutnosti nějak se zabavit. Změna místa nebyla pro Hodka k dobrému, příliš se mu nelíbila okolní hornatá krajina a zpočátku si nemohl zvyknout ani na zdejší lidi: „Tož už celých 12 dní jsem v Boršicích u Blatnice a dosud nijak nemohu přivyknouti ani té dědině ani tím lidem. Dědina je pod samými horami Malými Karpatami pod kopcem Javorínou. Jen kopce, kousek roviny a zas jen kopce. [...] Chlapi jako hory, hranatí jak neotesaný kámen, nevlídní, nedejživní a kdoví co ještě všechno. Ženy zas naopak jsou malé a zdají se být dost dobré a vlnivé. [...] Byl jsem se představit »u p. školního předsedy«. Bylo právě »sezzení školních výborů«, když jsem se představoval. Pěkně mě přivítal pan předseda Ondra: »My Vás semkaj přijmeme, ale to vám pravím, musíte být pořádný křesťan a nic si nesmyslajte, aby potom nebylo zas peklo, jakdyž za pana Vítka.« Tedy pořádný křesťan musím být. Co to znamená? Smeknout a pokřížovat se u každého kříže, při každém zvonění v poledne i klekání, chodit často do kostela a kolem kostela jít s odkrytou hlavou a točit hlavou pořád ke kostelu.«¹⁴

V Boršicích Hodek prožil půl roku a v únoru 1913 obdržel dekret c. k. školní okresní rady, jímž byl přeložen zpět do Javorovce. Byl tím rozhodnutím přímo nadšený, i když netušil, že zde prožije jen několik měsíců a po prázdninách se už na Slovácko nevrátí. V únoru se však ještě těšil na hradištská setkání s Františkem Kretzem, Karlem Jaroslavem Obrátem a do deníku si zapsal: „... budu blíž mému nejmilejšímu příteli Bed. M. Benešovi, na jehož střední rozhovory se těším. Ty rozhovory krásné o literatuře i výtvarném umění, prohlížení literárních novinek, debaty o nových směrech v malířství, to jsou přec požitky, jež nijak nemůže ani ten nejtýpější stařec nebo stařenka, ani ty nejkrásnější a nejoriginálnější staré zvyky nahradit.«¹⁵

Hodkovy písemné záznamy ze Slovácka

Za dobu svého pětiletého působení na Slovácku se Hodek postupně seznamoval se životem zdejšího lidu, který jej natolik zaujal, že se rozhodl zapisovat svá pozorování. Nejprve jej kromě lidového malířství zaujaly i lidové písně. Zapisoval si je nejen podle Šemberových nápěvů, ale žádal i jiné lidi, aby mu přezpívali písně, které si pak zaznamenával. O jedné úsměvné příhodě víme přímo od Hodka z jeho pozdějšího dopisu Benešovi: „Tak na př. na Súchově zašel jsem k cigánovi, tuším, že Kubík se jmenoval, a ptal jsem se, umí-li nějaké pěkné písničky. Jój, piesniček, kolej scete enom. »Tak mi Jožko zazpívej nějakú peknú!« A Jožka se zubil a zazpíval: Holka, modrooká... Pochválil jsem mu jeho písničku, ale řekl jsem takovou, že nechci, to že je česká, tož aby mi zazpíval nějakou tu jejich. [...] já, že chci nějakú, ale fajnovú – Nevím, ale jak jsem řekl »takovou fajnovú« – oči mu zasvítily, vycenil zuby, podrbal se a už začal: Hore háj, hore háj [...] Od té doby, kde jsem sbíral, nezapomněl jsem se zeptat, neumí-li též nějakých fajnových.«¹⁶

Nejucelenějším a nejpracovitějším Hodkovým spisem je monografie obce Javorovec, jíž dal název *Život moravských Slováků*. Iniciátorem Hodkových záznamů byl okresní školní inspektor Leonard A. Hrázděra (na Uherskohradištsku ve funkci v letech 1907–1918), který ho ještě před nástupem učitelského místa upozornil na svéráz tamních obyvatel. Zároveň mu poskytl alespoň základní metodologická východiska pro zpracování vlastních pozorování. Proto je autorův zájem soustředěn na soudobé projevy života bez historické perspektivy. Snažil se o objektivní zachycení reality, jakkoli úvod působí velmi lyricky: „V překrásné krajině, plné zajímavých koutů i úžasných rozhledů, jako křepelka k brázdě, tulí se ke žlebu dědinka tichá – Jaborovec. Je skromná jako Popelka, ale také je nádherná.«¹⁷ Jeho popis je přesný, sdělný, bez osobního hodnocení. Josef Hodek podává přesto barvitý obraz života vesničanů, který zahrnuje způsob bydlení s podrobným popisem obydlí, jejich mluvu, ale především stojí v centru autorova zájmu lidové slavnosti a svátky. Jejich vystižné zachycení je dodnes výjimečným etnografickým pramenem, neboť přibližuje i mentalitu tehdejších lidí, odrážející se například v jejich životě ovlivněném pověrami a žitem v těsném sepestí s přírodou a Bohem: „Rostou od malička v přírodě, vyrůstají s ní. To živočišstvo, rostlinstvo, stráně a pole

*a lesy, to vše roste s nimi, to vše je jejich. S tím již od neútlejšího mládí jsou spřízněni. Příroda je jim vším. Dětem je obrovským hřištěm, plným rozmanitých hraček, dorůstajícím je dobrou školou a dospělým je živitelkou všech. Nemocným je nevyčerpatelnou lékárnou, zdravým je útěchou tou nejlepší. Jsou si toho vědomi, a proto milují přírodu. [...] Zbožnost jest jedním ze základních rysů jejich povahy. Je jí proniklý celý jejich život, projevují ji stálými úslovími, o nichž jistě nikdo tvrdit nebude, že jsou to plané fráze. Slovo Bůh, jména svatých vyslovují vždy s jakousi bázní a nikdy nevyšlovují jich nadarmo. [...] Modlí se velmi často, modlitby odříkávají pomalu a zbožně. Zbožnost projevují též častou návštěvou kostela i všech církevních průvodů, Zejména církevní parádu milují; ta na ně působí zvláštním mocným, oslepujícím dojmem, ta zastře jim vše ostatní, ta uspokojí je zcela.*¹⁸

V pozorování života na vesnici pokračoval i za svého učitelování v Boršicích u Blatnice, kde si do poznámkového sešitu formou deníkových záznamů zapisoval veškeré dění. První zápis v sešitu nazvaném jednoduše *Moje zápisky 1912–13* učinil 12. 9. 1912, po dvanácti dnech pobytu v Boršicích, a pokračoval v nich i po přestěhování do Javorovce. Poslední zápis je datován 23. 6. 1913. Druhý rukopis s názvem *Rok života mezi moravskými Slováky* s podtitulem *Zápisky učitelovy ve šk. r. 1912–1913* vznikl přepsáním a doplněním zápisů, ale zůstal nedokončen. Hodek zaznamenává nejen zážitky ze školy, se svými žáky a nadřízenými, ale především každodenní i sváteční život vesnických lidí v Boršicích u Blatnice a v Javorovci, jak jej Hodek sám poznal. Často jde o přepisy vyprávění, takže jejich hodnota je především dokumentární, a to nejen dialektologická, ale i etnografická. Příběhy jsou prostě sdělné, zapisované v nářečí, zachycují jednu příhodu z běžného života, ale časté jsou také pověrečné příběhy. Příhody ze života se střídají s popisem církevních slavností, dětskými zážitky, pověrami, záznamy lidových písní a spolu s autorovými postřehy vytváří pestrou mozaiku života na moravské vesnici před první světovou válkou.

Hodek měl na rozdíl od Beneše velký dar rychle navazovat kontakt s prostými, obyčejnými lidmi, dokázal si získat jejich důvěru a spřátelit se s nimi. Ti jej pak zvali k sobě na besedu a rádi mu vyprávěli příběhy a příhody, které zažili nebo se o nich doslechli. Navíc měl autor jako začínající malíř dobrý pozorovací talent a dokázal okolní dění podrobně a detailně přenést na papír. Zajímavé jsou však i jeho vlastní postřehy. Zachycuje nejen rázovité vesnické figurky, jejich osobní příběhy, ale všímá si i problémů, jakými jsou například alkoholismus nebo sezónní práce mimo domov (v Uhrách a Rakousích). Protože zde objevil řadu neporušených projevů lidové tvořivosti, nerad sledoval, jak se vesnice mění a ztrácí své původní kouzlo: „... všichni žůdra rozkopali. Nic jim nevadilo, že chalupa jejich vypadá jaksi necele, kuse, nepěkně bez žůdra, nic nedali na staříčky a stařenky, kteří bĕdovali, že nebudú mĕt ani gde postát ani posedĕt, dyž sa budú chtĕt přeca po dědinĕ porozhlĕdnút. Po čase sám Šimek asi pochopil, že slovácké stavení bez žůdra je nepĕknĕ a ponevadž žůdra novĕho přec postavít nechtĕl, předĕlal celou chalupu. Strhl doškovou střechu a nahradil ji střechou taškovou – barevnými cementovými taškami. Také zdi již nenatřel, jak tady zvykem barvou žlutou s modrou podrovnávkou, ale barvou, jakou na domech ve městech vidĕl: špinavĕ šedou. [...] Po nĕm opičí se ostatní; všichni strhávjú pěknĕ doškové střechy a nahrazujú je protivnou míchanicí barevných tašek. Štítý již nemalujú po starodávnu, ale tak jak majú Šimkovi barvou špinavĕ šedou. Brzy bude celý Javorovec úplnĕ bez půvabu, ulice šedivých stodol!“¹⁹ Deset let po vzniku Hodkova deníku vyšly úryvky z něj tiskem. Vybral je Bedřich Beneš Buchlovan a s kresbami Františka Hlavici je pod názvem *Na slovácké dědinĕ* vydal uherskohradištský nakladatel a knihkupec Alfred Kiesswetter. Podle Beneše Hodek sám připravoval ze zápisů knihu, pravděpodobně obsáhlejší, avšak nenašel pro ni vydavatele.²⁰

Trojici Hodkových rukopisů doplňují dva stručnější záznamy. V útlejším z nich Hodek popsal průběh svatebního obřadu v Boršicích u Blatnice, včetně tzv. říkání a písní. Ještě podrobněji zachytil šestidenní svatbu v Javorovci (na základě javorovecké monografie). Kromě dokumentární hodnoty je kniha zajímavá tím, že každý z 34 listů Hodek opatřil barevnou figurální kresbou, zpravidla zarámovanou lidovým ornamentem. Podle názvu

Život v slovácké dědině snad mělo jít o rozsáhlejší projekt, v němž chtěl zachytit co nejvíce stránek života na slovácké vesnici.

Trojráám

Teprve na konci Hodkova pobytu na Slovácku došlo k užší umělecké spolupráci s Benešem, která byla vyústěním jejich společných zájmů. Měla charakter vlastního edičního podniku, k němuž byl přizván i grafik Josef Váchal. Edice dostala název Trojráám, převzatý z veršů Nerudovy *Balady zimní*: „Šibenice trojráám lysý, na ní tři zloději visí.“ Ty inspirovaly jednoho z výtvarníků k vytvoření emblému, na němž je přiléhavě zobrazena šibenice s písmeny V. H. B., tedy Váchal, Hodek, Beneš. Zajímavostí je ještě jedna trojice: v Trojráámu totiž vyšly pouze tři knížky – *Josef Váchal a Kratochvilný příběh Lva Kefase Výtečníka* od B. Beneše a Hodkovy dřevoryty *Pan* (všechny 1914).

Edice byla založena pravděpodobně v listopadu 1913, jak zaznamenal Váchal ve svých *Pamětech*.²¹ Beneš sice uvedl v časopise *Bibliofil* jako dobu vzniku rok 1912,²² ovšem tento údaj je zcela jistě nesprávný, neboť první svazek Trojráámu vyšel až v roce 1914. Ostatně dokládá to sama Benešova studie *Josef Váchal*, která jako místo vydání uvádí Zlechov-Uherské Hradiště, ale na zadní straně přebal se dovídáme, že objednávkou vyřizuje Milada Benešová v Buchlovicích. Kniha musela tedy vyjít někdy na přelomu let 1913 a 1914, kdy už Beneš věděl, že se z Zlechova bude stěhovat do nedalekých Buchlovic (a to bylo v lednu 1914). Navíc, spisek o Váchalovi vznikl na základě Benešova článku *Psaní o Josefu Váchalovi, dřevorytci*, jenž vyšel v září 1913 v *Časopise českého studentstva*.²³

Jak již bylo uvedeno, Váchal byl do tohoto raritního podniku přizván, a musíme proto odmítnout tvrzení grafikova životopisce Jiřího Oliče: „*Osamocení, v němž se ocitl umělec, pociťující potřeby přátelské autority i družnosti víc než kdokoli jiný, vedlo roku 1914 k vytvoření uměleckého sdružení Trojráám. Jeho členy byli – vedle Váchala – malíř a grafik Josef Hodek a učitel a začínající literát Bedřich Beneš-Buchlovan.*“²⁴ Oličův text, který Trojráám líčí s krajním despektem, staví Váchala jako hybný mechanismus, přestože autor vycházel z Váchalových *Pamětí*, v nichž je jasně zmíněno, že zakladateli byli Beneš s Hodkem.²⁵

Bedřich Beneš se s Josefem Váchalem osobně seznámil v srpnu 1911, kdy se Váchal na své cestě Moravou zastavil i ve Zlechově. Nebyla to zastávka nijak náhodná, neboť Beneš si u grafika předchozího roku objednal tři jeho knihy²⁶ a v květnu 1911 mu Váchal zhotovil exlibris (díky Váchalovým kupeckým zápiskům dokonce víme, že stálo 7 korun a Beneš je zaplatil až v září).²⁷ Knihy poté ukázal Hodkovi, který Váchalovi napsal, zda by jej nevzal do prázdninového kursu. Váchal byl zájmem o svou osobu jako vždy potěšen, „*nehledě k možnosti příjmu peněžitého z této školy, i odepsal jsem mu kladně. Hodek přijel do Prahy, nastoupil na učení dřevorytu a hlavně složil honorář učňovský v obnosu 20 korun dne 16. VI. [...] Nevím již přesně, kolik dnů strávil Hodek v mé škole, ze které v návštěvu na kreslení aktů u Reisnera přešel, ale vím určitě, že mnoho jsem ho nenaučil; vždyť sám jsem se stále a nepřetržitě cvičil.*“²⁸ Za rok se Hodek do Prahy opět vrátil a po návratu přiměl Beneš k napsání onoho článku o Váchalovi, z něhož za několik měsíců vzešel první svazek edice Trojráám.

Benešova studie *Josef Váchal* je přes svůj rozsah (jen 16 stran textu) bezesporu nejzajímavější knihou vydanou Trojráámem, neboť šlo o vůbec první obsáhlejší pojednání o výtvarnickové díle. Autor k němu přistoupil velmi osobně, s notnou dávkou nadšení a obdivu, přesto částečně kriticky. Benešův impresionistický pohled vedl ke vzniku stejně extatického a přebujelého textu, za jaká považuje i Váchalova díla. Za inspiraci k vizionářství a mysticismu považuje jeho původ – jižní Čechy, které Beneš charakterizuje jako kraj kacifů a blouznivců. Jedním z nich je i Váchal, zasvěcený „kráse Hrůzy“, a jeho díla jsou obrazy nitra, „*neboť on dnešku nezná, nevidí, protože jeho oči jsou již od narození jinak uzpůsobeny k vidění [...] Váchal neobrací se ke středověku s láskou a zájmem historika, aby těžil z neobyčejných látek a evokoval vůni zašlých dob co možno nejarvitěji. On tam našel svou dobu. Byl pro ni předurčen od samých počátků své byti.*“²⁹ Mnoha metaforami Beneš přiblížil Váchalova díla, za nejdokonalejší vyjadřovací prostředek považuje u něj techniku dřevorytu. Tato část studie

je pro poznání Váchalovy tvorby nejpodstatnější, neboť objasňuje vztah materiálu (dřevo) a filozofické roviny díla: „...pracuje trpělivě dny a dny na svojí desce, zamýšlí se, zasnívá se, medituje, promýšlí stokrát malou plošku v čase, nežli k ní postupně dospěje, nachází mnohé detaily předem nestanovené, ale prohlubující a obohacující, které se zrodily ze vnitřního vzrušení za pozvolné, pomalé práce.“³⁰

Pojednání obsahuje základní poznání o Váchalově grafické tvorbě, doplněné o soupis jeho výtvarných děl, vlastních knih a grafických doprovodů. Benešovy teze jsou zásadní i kuriózní, avšak skryty pod silnou vrstvou metafor, jakoby se autor chtěl slovy vyrovnat grafickému předobrazu. Přesto už v roce 1914 Beneš vystihl některé tendence Váchalovy tvůrčí cesty. Snaží se postihnout vliv děl Hieronyma Bosche a Pietera Brueghela, později především Edvarda Muncha. Váchalovu sílu spatřuje v barevném dřevorytu, vnímá velký vliv okultismu, do něž jej zasvětil otec a který vedl k temné imaginaci v jeho dílech, v osobnosti výtvarníka vyzdvihuje psychickou odlišnost nebo výlučnost, což o Váchalovi uvádí daleko později i katalog výstavy *Tři grafici českého symbolismu*.³¹

Druhým svazkem *Trojrámu* se stala Benešova rozsáhlá básnická skladba *Kratochvilný příběh Lva Kefase Výtečníka*, vydaná v roce 1914 pod pseudonymem Ben Walter. Josef Váchal ji ilustroval osmi dřevoryty, z nichž vyniká portrét Lva Kefase – rozsekventovaný geometrickými útvary do kubistické podoby. Dílo představuje esenci Benešovy básnické tvorby s jejími typickými rysy a nectnostmi: epická forma, aluze na jiné básníky (tentokrát K. Hlaváčka, J. S. Machara a především J. Karáska ze Lvovic), afektovaná snaha o dekadentní nonkonformnost, ironie, mystifikace, nejistý rytmus.

Veršovaný příběh je zářmován složitým úvodem, v němž autor vystupuje jen jako editor textu, který na papyrus zapsal pták marabu a našel jej pan de Montrigolade. Vypráví o Lvu Kefasovi, který dosáhne slávy a popularity jako politik, ale když v noci potká Ballámovu oslici a uslyší její proroctví, všeho se vzdá, odchází do pouště a později do nitra Afriky, aby zde našel vnitřní klid a smysl života. Sám o sobě je to příběh fantaskní, ale Beneš jej nadchl pro něj charakteristickou ironií, která zde přechází v politickou satiru a kritiku maloměstáctví. Vlastně jde o stále aktuální výsměch praktikám mocných, i když autor nešetří ani významné představitele kultury (F. X. Šaldu, K. Dostála-Lutinova, S. K. Neumanna, V. V. Štecha, M. Martena a další), a dokonce se pouští do parodie biblických témat. Setkání s Ballámovou oslicí, která „z nudy utekla z čtvrté knihy Mojžíšovy“, však patří k nejhumornějším místům básně.

Pod hlavičkou *Trojrámu* byla vydána ještě kniha *Hodkových dřevorytů Pan*, avšak její náklad si autor zaplatil sám. Koncept grafického souboru vznikl už v roce 1912. Hodek jej konzultoval s Benešem, v listopadu 1913 přišel s názvem a také s nápadem, aby Beneš k dřevorytům napsal sonety. *Pan* pro něj v té době představoval zásadní dílo, neboť se jim poprvé veřejně prezentoval jako grafik. Strídaly se u něj chvíle plné nadšení, apatie i rezignace: „Oznamuji Ti náramně truchlivou zprávu, že se už na toho Pana vy- . Začal jsem zas předělávat a robotil na jednom listu celou neděli a ještě dnes v pondělí až do večera a na konci vidím, že zas to nic není. Jsem strašně unuděnej z toho – než bych ty dva listy předělával, raděj to hodím do pece.“³² Ani krátce před dokončením si nebyl výsledkem jistý: „Vím, že to není nic dokonalého, ale myslím, že postačí. [...] No, má to být první, s čím jdu do světa, mělo by to být bezvadný, ale boží vědí, co jsem při tom vytrpěl a se namořil. Bylo to přes mé síly, a přece jsem to zdolal, bohužel, že jen utahal a nezvítězil plně. Ten 12., který měl být vrcholem všeho, je vrcholem celé mé duševní bídy. Hnuší se mi to už, ale předělávat to nebudu. Musel bych se zbláznit.“³³

Cyklus dřevorytů nakonec vyšel bez Benešových textů. Podle všeho je Hodek nedostal včas, aby je mohl přiřčenit k obrázkům. Dochovaly se však v pozůstalosti Bedřicha Beneše Buchlovana.³⁴ Nejde o sonety, jak původně zamýšlel Hodek, ale o lyrický příběh životní pouti fauna. Kritika na *Hodkových grafikách* oceňovala především smysl pro kompozici, umírněné pojetí erotiky a poměrně dobře zvládnutou techniku. Na druhou stranu mu vytýkala, že jeho stylu schází jedinečnost, mísí se v něm až příliš mnoho vlivů, což uznal i sám Hodek.³⁵

Dalšími tituly edice Trojram měla být jedna z nejslavnějších Váchalových knih *Vigilie o hodině hrůzy* a *Ballady o múrách, nedělkách a pokladech*, které spolu připravovali Hodek s Benešem. Podle oficiální Benešovy verze však do další vydavatelské činnosti zasáhlo vypuknutí první světové války.³⁶ Ve skutečnosti za zánikem Trojramu stály Váchalovy výhrady k vedení společného podniku, které si vzal na starost právě Beneš. V únoru 1914 psal Váchal Hodkovy (a následně Hodek Benešovi) a stěžoval si, že dostal méně výtisků než on, že „Trojram se může zakopat na mrchoviště“, a osočil Beneše, že se na jejich úkor obohacuje. To bylo vzhledem k možnému obratu poněkud směšné obvinění. I přes Hodekův smírný tón Váchalova nedůvěra nikdy nevytizela a v říjnu žádal „slavné skoncování. Chce úctů předložení a o zbytek spravedlivé rozdělení. Má prej v Praze onši lidi, s kerejma se dají dělat a vydávat lepší věci.“³⁷ Edice Trojram tím ukončila svou činnost po jediném roce své existence.

Vzdálen od Slovácka

Když se Hodek v roce 1913 vrátil zpět na Plzeňsko, psal Benešovi do Zlechova: „*Cítím zrovna jako Ty těžce to naše rozloučení – tak jsme již byli spolu a vid’ – tak nás osud roztrhl. No snad, a to pevně doufám, že se shledáme a to trvale a potom se nerozejdem.*“³⁸ Jejich setkání se již další rok oddálilo Hodkovým odvedením a převelením do jihotyrolského Villachu.³⁹ Zůstávali však i nadále v kontaktu. Hodek posílal obsáhlé dopisy, v nichž vzpomínal na léta strávená na slováckých vesnicích, popisoval život na frontě, líčil tamní krajinu, ale nejvíce o jejich blízkém přátelství svědčí, že se Benešovi svěřoval i se svými pocity: „*Kdybych tak dnes mohl se rozběhnout k Tobě, sednout si u Tebe ke stolu, převracet noviny a vykládat, vykládat bez konce. Oč byl bych asi jiným, než dříve jsem býval. Isem sám zvědav, věř mi, až se vrátím domů, co ve mně zůstane, z čeho budu těžit, co bude mi vadit. Vid, jsou to samé plané řeči. Kdo ví, jak daleká je ještě doba mého návratu domů, kdo ví, co všechno se ještě změní. Viš-li pak, že vůbec nenapadne mě myšlenka, že mohl bych tady zůstat někde mrtev ležet. Isem nějak tak v sobě ujistěn, že vrátím se domů.*“⁴⁰

Po první světové válce již spolupráce Hodka a Beneše nenabyla takové intenzity jako v Trojramu, v čemž zásadní roli sehrála vzdálenost jejich působiště. Hodek se výtvarně podílel na vydání některých Benešových knih pro děti, např. pro životopisné povídky o Josefu Mánesovi (1920) a Jožovi Uprkovi (1921) vyryl do dřeva portréty obou malířů. Znovu se Hodek s Benešem sešli nad společnou prací v roce 1928. Hodek psal v březnu Benešovi, jestli by mohl připravit některé básně ze *Zápisníku zmizelého*, které chtěl vydat u příležitosti Výstavy soudobé kultury v Brně na podzim 1928 a zároveň 10. výročí založení ČSR. K veršovanému příběhu tragické lásky mladíka k cikánské dívce Hodek vytvořil jemně erotické černobílé dřevoryty. Beneš knihu opatřil doslovem, v níž přiblížil záhadnou historii anonymního básnického díla, a zároveň nadhodil možnost mystifikace: „– *ale nač chtít na to vše odpovědi? Nač se dotazovat v protokolech a hledat v soudních archivech, nechť jen zůstane příběh ten až do konce romancí – příběh zpívaný i příběh žitý. Kam se poděl zcikánělý tulák s cikánkou Zefkou a synkem...*“⁴¹ Pod vlivem lingvisty Františka Trávníčka, který v roce 1949 uvedl jako možného autora spisovatele Jana Misárka, publikujícího pod pseudonymem J. M. Slavičinský,⁴² se Beneš k *Zápisníku zmizelého* vrátil ještě někdy na přelomu 40. a 50. let. Také on se zamyslel, kdo mohl napsat milostné verše ve valašském dialektu, a dospěl k domněnce, že skutečným autorem básní je Jiří Mahen.⁴³ Teprve o další půlstoletí Jan Mikeska dokázal, že *Zápisník zmizelého* napsal zcela jiný spisovatel – Ozeř Kalda.⁴⁴

Pro zaneprázdněnost se Hodek s Benešem téměř nenavštěvovali, několikrát se spolu setkali v Praze, ale jejich přátelství, byť se omezilo na korespondenci, vydrželo do Benešovy smrti. I z povzdálí sledovali svoji práci, což platí hlavně o Benešovi, který mapoval Hodkovu grafickou tvorbu na stránkách *Bibliofila*.⁴⁵ Hodek si proto nemohl vybrat lépe než svého přítele, aby proslavem otevřel jeho ostravskou výstavu v roce 1936 (pořádaná spolu s malířem Václavem Karlem a sochařem Aloisem Langenbergem). V době, kdy se Hodek již věnoval grafice jen výjimečně, se stále – jako v dobách svého slováckého pobytu – radil

s Benešem: „Milý příteli, pořád jsem na to myslel, moc mě to chytlo: člověk, který hledá smrt, a člověk, který jí utíká – škoda, že je formát tak malý. No pokusil jsem se nakreslit dva varianty, bude-li se Ti to líbit, ovšem nevím. [...] Prosím Tě, napiš mi upřímně, kdybys viděl, že na to nestačím, dej to jinému...“⁴⁶

V roce 1957 Uherské Hradiště slavilo 700 let svého založení a u této příležitosti byl připravován sborník vzpomínek významných osobností, jejichž život se v určité etapě propojil s městem. Byl mezi nimi i Josef Hodek, jehož vzpomínka na léta strávená na Slovácku se ztotožnila s obrazem přátel, Karlem Jaroslavem Obrátem a Bedřichem Benešem Buchlovanem: „U nich jsem nahlédl do bibliofilských knih, prolistoval nekonečnou řadu původních grafických listů a exlibris, u nich jsem našel poučení o krásné knize a tam procitla ve mně touha poznat a naučit se grafickému řemeslu. [...] Moje přátelství k nim přetrvalo první světovou válku, přetrvalo dlouhá léta po válce za mého učitelování už v Plzni, kam jsem na přání rodičů přec jen se musil vrátit. Přetrvalo i hrůzná léta protektorátu a vydrželo až do jejich smrti. A ještě dnes, když si nemůžeme dopisovat, knihy a grafické listy vyměňovat, žijí oni se mnou a já s nimi, tak jak bývalo.“⁴⁷

Poznámky:

- 1 Beneš Buchlovan, B.: Kronika Josefa Hodka, grafik. In: Polan, B.–Beneš Buchlovan, B.: Josef Hodek, malíř a grafik. Plzeň 1947, s. 24.
- 2 Alessandro de Pian (1895–1940), pražský malíř a grafik. Jeho otec původem Ital se kolem roku 1900 přestěhoval z Vídně do Prahy, kde založil vlastní měditiskárnu pro exlibris a drobnou grafiku. A. de Pian se soustřeďoval především na grafickou tvorbu technikou leptu (soubor leptů s náměty ze Staré Prahy a z Třeboňska) a litografie.
- 3 Karel Reisner (1868–1913) studoval dva roky na Akademii výtvarných umění v Praze v ateliéru A. Lhoty, poté ve studiu pokračoval v Mnichově, v roce 1892 navštěvoval soukromou akademii Collarosi v Paříži. Po návratu zřídil vlastní malířskou školu na Vinohradech. Byl znám jako ilustrátor sportovních časopisů a návrhář sportovních plakátů.
- 4 Rozsahem kulminovala Hodkova grafická tvorba v první polovině třicátých let, někdy však na úkor kvality provedení, což se týkalo především litografií; ostatně on sám často v dopisech Benešovi psal, že s výtisky není spokojen, ale kvůli nedostatku času a peněz je nemůže předělávat.
- 5 Polan, B.: *Malířská cesta Josefa Hodka*. In: Polan, B.–Beneš Buchlovan, B.: *Josef Hodek, malíř a grafik*, s. 9.
- 6 Alois Moravec (1899–1987), známý krajinář a ilustrátor, vystudoval Uměleckoprůmyslovou školu a poté byl přijat na Akademii výtvarných umění v Praze do grafické speciální vedené Maxem Švabinským. Charakteristické pro jeho grafiku je časté kolorování podle vzoru starých dřevorezů. Ve dvacátých letech učil na Odborné škole typografické v Plzni, později se trvale jako pedagog usadil v Praze. Náměty pro svá díla čerpal především z jižních Čech – Šumavy a Pootaví, kde prožil dětství.
- 7 Josef Hodek byl členem Spolku výtvarníků plzeňských (od r. 1923), Sdružení západočeských výtvarníků v Plzni (od r. 1926), Sdružení výtvarníků v Praze (od r. 1930), SČSVU (od r. 1953); na konci dvacátých let se sblížil s Uměleckou besedou, s jejímiž členy také vystavoval (1927–1929). Jeho studijní pobyty směřovaly především do Německa (1921, 1922, 1933, 1935) a Francie (1926, 1931, 1935). První souborné výstavy uspořádal spolu s A. Moravcem, později také s A. Langenbergem a V. Karlem; kromě Československa vystavoval v Londýně, Lipsku, Amsterdamu, Bruselu, Kodani, Paříži, Cannes aj.
- 8 Spurný, J.: *Josef Hodek*. Praha 1965, s. 11.
- 9 O životě a činnosti Josefa Hodka na Slovácku existují tyto články: Jančář, J.: *Národopisné materiály Josefa Hodka*. Slovácko 3, 1961, s. 144–145; Jančář, J.: *Dědictví učitelských osobností na Slovácku*. Malovaný kraj 41, 2005, č. 4, s. 26–27; Mišář, A.: *Malířovo putování po Slovácku*. Slovácká jiskra 18, 19. 6. 1968, č. 25, s. 4.
- 10 V roce 1909 připravili Hodek a Šumbera k vydání zpěvník *Súchovské písničky*, jehož výtvarné zpracování navazovalo na Borsický kancionál Josefa Šumbery z roku 1830. Tiskem zpěvník vyšel

- jako faksimile až v roce 2001 (*Suchovské lidové písničky*; ed. J. Jančář. Ústav lidové kultury ve Strážnici).
- 11 H o d e k, J.: *Rok života mezi moravskými Slováky. Zápisky učitelovy ve šk. r. 1912–1913*. Sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 259, s. 1–2.
  - 12 B e n e š B u c h l o v a n, B.: *Zajatec Armídy aneb Má přemilá krasopaní Knihoslava*. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 2159, s. 167.
  - 13 H o d e k, J.: *Rok života mezi moravskými Slováky. Zápisky učitelovy ve šk. r. 1912–1913*. Sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 259, s. 2.
  - 14 T a m t ě ž, s. 2–3.
  - 15 T a m t ě ž, s. 235.
  - 16 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi, nedatován. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
  - 17 H o d e k, J.: *Život moravských Slováků*. Sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 260, s. 1.
  - 18 T a m t ě ž, s. 301, 304, 314–315.
  - 19 H o d e k, J.: *Rok života mezi moravskými Slováky. Zápisky učitelovy ve šk. r. 1912–1913*. Sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 259, s. 185.
  - 20 B e n e š B u c h l o v a n, B.: *Z Hodkových zápisků o lidovém malování*. Lidová tvorba 2, 1941, č. 9, s. 5.
  - 21 *Paměti Josefa Váchala, dřevorytce*. (Ed. M. Drápala.) Praha 1995, s. 254.
  - 22 B e n e š B u c h l o v a n, B.: *Podíl Moravy na bibliofilství*. Bibliofil 6, 1928, díl I, č. 1, s. 7.
  - 23 B e n e š, B.: *Psaní o Josefu Váchalovi, dřevorytci*. Časopis českého studentstva 10, 1913, č. 1, s. 10–12.
  - 24 O l i č, J.: *...nejlépe tlačit vlastní káru sám. Život Josefa Váchala*. Praha, Litomyšl 1993, s. 77.
  - 25 Oličův odstavec o Trojrámu je vůbec plný nepřesností a zvláštních formulací. Pomineme-li chybnou dataci (Váchal v *Pamětech* uvádí listopad 1913), zaujme autorova nevědomost, kolik knih edice přesně vydala („několik málo knížek“), stejně tak rozdílný přístup v hodnocení zbylých dvou aktérů – Beneš v té době pochopitelně byl „učitel a začínající literát“, ale Hodek byl jen grafik-amatér a vůbec ne malíř.
  - 26 V roce 1910 si Beneš u Váchala objednal dvě knihy jeho dřevorytů, *Vidění sedmera dnů a planet* a *Přepěkné čtení o jasnovidném Vavřinci*, a básnickou sbírku Josefa Šimánka *Božstva a kultury*, kterou Váchal ilustroval.
  - 27 Srov. *Paměti Josefa Váchala, dřevorytce*. (Ed. M. Drápala.) Praha 1995, s. 187.
  - 28 T a m t ě ž, s. 221.
  - 29 B e n e š, B. M.: *Josef Váchal*. Zlechov–Uherské Hradiště 1914, s. 6.
  - 30 T a m t ě ž, s. 14.
  - 31 *Tři grafici českého symbolismu*. [Katalog výstavy.] Ostrava 1990.
  - 32 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi ze dne 6. 4. 1914. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
  - 33 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi, nedatován. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
  - 34 B M B: *Pan. Doprovod k dřevorytům J. Hodka*. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 2152.
  - 35 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi ze dne 16. 12. 1914. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
  - 36 B e n e š B u c h l o v a n, B.: *Podíl Moravy na bibliofilství*. Bibliofil 6, 1928, díl I, č. 1, s. 7.
  - 37 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi ze dne 23. 10. 1914. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
  - 38 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi ze dne 26. 10. 1913. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
  - 39 Hodek se v průběhu války stěhoval ještě několikrát, výběr z jeho válečných zápisků vyšel tiskem pod názvem *Hrst vzpomínek z první světové války* (Ed. J. Langhammer.) Plzeň 2004.
  - 40 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi ze dne 29. 10. 1915. Pozůstalost B. Beneše

- Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
- 41 *Zápisník zmizelého. Básně samoukovy.* (Ed. B. Beneš Buchlovan.) Plzeň 1928, s. 40.
- 42 Trávníček, F.: *Kdo byl autorem textu „Zápisníku zmizelého“?* Naše Valašsko 12, 1949, č. 1–2, s. 18–24.
- 43 Beneš Buchlovan, B.: *Zápisník zmizelého.* Valašsko 8, 1959–1961, s. 81–83.
- 44 Mikeška, J.: *Tajemství P. S. aneb Odhalení autora textu Janáčkova Zápisníku zmizelého.* Vizovice 1998.
- 45 Benešův zájem o Hodkovu tvorbu vyústil v monografickou studii *Kronika Josefa Hodka, grafika*, vydanou v knize *Josef Hodek* (1947). Jejím spoluautorem byl plzeňský básník a kritik Josef Polan, který pojednal o Hodkově malířské tvorbě.
- 46 Dopis Josefa Hodka Bedřichu Beneši Buchlovanovi ze dne 3. 9. 1940. Pozůstalost B. Beneše Buchlovana, sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 561.
- 47 Hodek, J.: *Uherské Hradiště.* Sbírkový fond Slováckého muzea v Uh. Hradišti, H 991.

Mgr. Pavel Portl (n. 1979) pracuje jako historik Slováckého muzea v Uherském Hradišti a zaměřuje se na kulturní dějiny regionu.

Josef Hodek's Moravian-Slovakian Episode

Abstract

The study deals with the stay of Josef Hodek in Moravian Slovakia (Slovácko), where he had worked in 1908–1913 as a teacher in village schools. Here, his interest in visual arts began to flourish and he created his first works using the woodcut technique, initially inspired by the local folk art. Hodek's orientation in the contemporary art was significantly aided by acquaintance with Bedřich Beneš Buchlovan, whom he met in 1909 at a meeting of the teachers' union in Uherské Hradiště. They met on weekends and together discussed trends in modern art. Their friendship lasted up until Beneš's death in 1953, even though only through correspondence after Hodek had gone back to his native Plzeň region. Later, Hodek illustrated several of Beneš's books, but the most important outcome of their collaboration during Hodek's „Moravian-Slovakian“ episode was the founding of the publishing edition Trojram, in which was involved also the seminal Czech graphic artist Josef Váchal. Váchal became Hodek's tutor and significantly influenced the first phase of his artistic output. Hodek's interest in folk culture is evident from the manuscripts deposited in the Slovácké Museum. In them, he does not concern himself only with the local arts but also with the general way of life, ceremonies and festivities, which makes them a valuable source for the present day ethnography.

Mährisch-slowakische Episode im Leben von Josef Hodek

Zusammenfassung

Die vorliegende Studie konzentriert sich auf Josef Hodeks Aufenthalt in der Mährischen Slowakei, wo er in den Jahren 1908–1913 als Dorfschullehrer tätig war. Hier wurde sein Interesse für bildende Kunst erweckt und gepflegt, hier entstanden seine ersten Arbeiten in der Holzschnitttechnik, die am Anfang vom mährisch-slowakischen Volksornament inspiriert wurden. Zur Hodeks Orientierung im Bereich der zeitgenössischen Kunst trug die Freundschaft mit Bedřich Beneš Buchlovan wesentlich bei, den er 1909 auf einer Sitzung des Lehrervereins in Uherské Hradiště kennen gelernt hatte. Die beiden trafen an Wochenenden und diskutierten über neue Trends in der modernen Kunst. Diese Freundschaft hielt bis zum Benešs Tod 1953 aus, obwohl sie nach Umzug von Josef Hodek in sein Heimatgebiet von Pilsen nur noch eine Korrespondenzform hatte. Später illustrierte Hodek einige Bücher von Beneš, zum Höhepunkt der Zusammenarbeit beider Künstler während der „mährisch-slowakischen Episode“ im Leben von Josef Hodek war jedoch die Gründung der Verlagsedition Trojan, in der sich auch der namhafte Grafiker Josef Váchal engagierte. Váchal wurde Hodeks Lehrer und beeinflusste deutlich die Anfangsphase seiner künstlerischen Tätigkeit. Das Hodeks Interesse für die Volkskultur belegen die Manuskripten seiner Werke, die im Museum der Mährischen Slowakei aufbewahrt sind. Er beschreibt darin nicht nur die örtliche Volkskunst, sondern auch die allgemeine Lebensweise, den Verlauf von Festen und Feiern, sodass diese Quellen bis heute besonders wertvoll für die Ethnografie sind.